

Nadia OBROCEA
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

**Distincția dintre tetic și categoric
în limba română. Unele repere**

Abstract: (The Distinction between Thetic and Categorical in Romanian. Some Highlights) The Japanese linguist Sige-Yuki Kuroda implemented into twentieth-century linguistics the theory of the two fundamental types of judgments – thetic and categorical – “outlined” by the philosopher J. G. Fichte, proposed by Franz Brentano and developed by his disciple Anton Marty. According to Kuroda (1972), who applied this theory to the syntax of the Japanese language, the thetic judgment is a simple judgment, which “represents a simple recognition or rejection of the material of a judgment” (154), and the categorical judgment is a double judgment because “it consists in two acts: one of the recognition of that which is to be made the subject, and the other, the act of affirming or denying what is expressed by the predicate about the subject” (1972, 154). With reference to the Romanian language, Eugeniu Coșeriu (1994) highlighted a manifestation of the distinction *thetic – categorical*, in the ratio between “the constructions announcing a fact or an event” (thetic) (76), in which the predicate appears in the initial position, and “the constructions that say something about something” (categorical) (76), in which the subject occupies the first position. For example: “– *What's going on? – A ship is coming.*” (thetic) versus “*A ship arrives every day at 3 o'clock in the afternoon.*” (categorical) (Coșeriu 1994, 76). This paper addresses the distinction between thetic and categorical in Romanian, with special regard to the specificity and the functionality of the thetic constructions. Beyond a description of the thetic phenomenon, our approach aims to show the relevance of the opposition between thetic and categorical in a didactic context, presenting the difficulties derived from the respective distinction in the teaching/learning the Romanian as a foreign language.

Keywords: *categorical, judgment, Romanian, Romanian as a foreign language, thetic.*

Rezumat: Lingvistul japonez Sige-Yuki Kuroda a implementat în lingvistica secolului al XX-lea teoria privind cele două tipuri fundamentale de judecăți – cea tetică și cea categorică – „conturată” de filozoful J. G. Fichte, elaborată de Franz Brentano și dezvoltată de discipolul său, Anton Marty. După Kuroda (1972), care a aplicat teoria în cauză la sintaxa limbii japoneze, judecata tetică este o judecată simplă, ce „reprezintă simpla recunoaștere sau respingere a materiei unei judecăți” (154), iar judecata categorică este o judecată dublă, deoarece „ea presupune două acte: unul de recunoaștere a ceea ce urmează să fie instituit subiect, iar celălalt, de afirmare sau de negare a ceea ce este exprimat prin predicat despre subiect” (1972, 154). Cu referire la limba română, Eugeniu Coșeriu (1994) a subliniat o manifestare a distincției tetic – categoric în raportul dintre „construcțiile care constată un fapt sau un eveniment” (tetic) (76), în care predicatul apare în poziție inițială, și „construcțiile care spun ceva despre ceva” (categorice) (76), în care subiectul ocupă prima poziție. De pildă: „– *Ce se întâmplă? – Sosește o corabie.*” (tetic) versus „*O corabie sosește în fiecare zi la ora 3 după-masă.*” (categoric) (Coșeriu 1994, 76). Lucrarea de față abordează distincția dintre tetic și categoric în limba română, cu privire specială asupra specificității și funcționalității construcțiilor tetic. Dincolo de o descriere a fenomenului tetic, demersul nostru vizează și relevanța opoziției dintre categoric și tetic în context didactic, prezentând dificultățile derivate din distincția respectivă în predarea/învățarea limbii române ca limbă străină.

Cuvinte-cheie: *categoric, judecată, limba română, limba română ca limbă străină, tetic.*

Distincția dintre tetic și categoric. De la Franz Brentano și Anton Marty la Sige-Yuki Kuroda

Paternitatea teoriei privind distincția dintre tetic și categoric i-a fost atribuită filozofului și psihologului italiano-german Franz Brentano care în lucrarea *Psychologie vom empirischen Standpunkt* (1973) elaborează o teorie a judecării, în care opune judecata, ca fenomen intențional, prezentării, stabilește relația dintre judecată și adevăr, analizează judecățile existențiale și propune o teorie a dublei judecări (Brentano 1973).

În lucrarea *Fichte's Logical Legacy: Thetic Judgment from the Wissenschaftslehre to Brentano* (2010), Wayne Martin subliniază faptul că filozoful german idealist Johann Gottlieb Fichte a utilizat conceptul de „judecată tetică”, în *Wissenschaftslehre* (1794), influențându-l astfel pe Franz Brentano:

„At the center of this revolution was the notion of thetic judgment [*thetische Urteil*], a form of judgment upon which Fichte had insisted in the first published version of the *Wissenschaftslehre*, and which his students subsequently set out to accommodate within the framework provided by Kant's general logic. But thetic judgment proved resistant to such assimilation, and it was left to Brentano to use the analysis of thetic judgment in his attempt to topple a long-standing logical tradition.” (Martin 2010, 379).

Filozoful și psihologul elvețian Anton Marty, discipol al lui Franz Brentano, a dezvoltat teoria judecării elaborată de Brentano și a aplicat-o în domeniul teoriei gramaticale. În acest sens, Anton Marty a opus propozițiile tetice, care reprezintă judecări tetice: „*Gott ist.; Es gibt gelbe Blumen.; Es regnet.*” propozițiilor categorice, care reprezintă judecări categorice: „*Ich urteile.; Der Körper ist auf der Erde.; Dieses Pferd ist ein Schimmel.*” (Marty 1918, 272) și a analizat o serie de propoziții tetice, cum ar fi propozițiile existențiale, propozițiile impersonale, propozițiile universale și propozițiile conjuncționale (Marty 1918).

Referitor la teoria judecării propusă de Franz Brentano și dezvoltată în domeniul teoriei gramaticale de Anton Marty, Sige-Yuki Kuroda afirmă:

„This theory assumes, unlike either traditional and modern logic, that there are two different fundamental types of judgments, the categorical and the thetic. Of these, only the former conforms to the traditional paradigm of subject-predicate, while the latter represents simply the recognition or rejection of material of a judgment. Moreover, the categorical judgment is assumed to consist of two separate acts, one, the act of recognition of that which is to be made the subject, and the other, the act of affirming or denying what is expressed by the predicate about the subject. With this analysis in mind, the thetic and the categorical judgments are also called the simple and the double judgments (*Einfache Urteil* and *Dopperurteil*).” (Kuroda 1972, 154).

The thetic judgments „consist of the simple recognition of an event” (Kuroda 1972, 164).

Lingvistul japonez Sige-Yuki Kuroda a popularizat teoria judecății în lingvistica secolului al XX-lea, aplicând-o în mod riguros la limba japoneză. Conform lui Kuroda, limba japoneză nu oferă în mod necesar argumente în ceea ce privește teoria lui Brantano și Marty, așa cum a fost gândită ea inițial, contrazicând chiar conceperea judecăților universale ca judecăți tetice (Kuroda 1972, 156), dar, din punctul de vedere al lingvistului japonez, structura gramaticală din limba japoneză susține ideea a două tipuri de judecăți, asimilabile judecăților tetice și categorice din teoria lui Brentano-Marty (1972, 157).

O propoziție ca „*A/the dog is running.*” se traduce în limba japoneză prin „1: *Inu ga hasitte iru.*; 2. *Inu wa hasitte iru.*” Diferența dintre cele două propoziții este particula utilizată, *ga* sau *wa*, care corespunde distincției dintre judecățile tetice (*ga*) și judecățile categorice (*wa*), în limba japoneză. (Kuroda 1972, 161).

„[...] let us first suppose that someone sees a dog run and says: *A dog is running.* In such a situation a Japanese speaker would use the sentence with the particle *ga*. One might analyze the judgment underlying this statement as follows. One notices an event of running; an act of running necessarily involves the actor of the action, and this actor being recognized as a dog is referred to by the word dog.” (Kuroda 1972, 162).

Argumentele lingvistice ale lui Sige-Yuki Kuroda susțin teoria lui Franz Brentano și Anton Marty în formă, dar nu în mod necesar la nivelul conținutului, lingvistul japonez disociindu-se de „poziția filozofică” a predecesorilor săi (Kuroda 1972, 183).

Numeroși lingviști au abordat distincția dintre tetic și categoric, din multiple perspective și aplicând-o la diverse limbi:

„Since Kuroda's proposal, the idea of the thetic/categorical distinction has ignited debate about the implications of the distinction and its relationship to other domains such as referentiality, information structure, and stage-level vs. individual level predicates. Linguistics manifestations of this distinction have been one of the well-discussed topics in crosslinguistics and contrastive studies of languages, and a number of attempts have been made to characterize different phenomena in different languages in terms of the thetic/categorical distinction. See Sasse (1987, 1995), Ladusaw (1994), Lambrecht (1994), Rosengren (1997), Lambrecht and Polinsky (1998), Haberland (2006), and Kageyama (2006), to name a few.” (Nagaya 2019, 48).

Hans-Jürgen Sasse (1987) a reexaminat distincția tetic-categoric pornind de la sintaxa limbii engleze, aprofundând conexiunea dintre distincția dintre propozițiile tetice și categorice și predicativitate. Hans-Jürgen Sasse a desprins anumite caracteristici sintactice, semantice și pragmatice ale propozițiilor tetice și categorice din limba engleză (Sasse 1987, 511).

Distincția dintre tetic și categoric în limba română

Eugeniu Coșeriu (1975, 1987, 1994, 2013) a abordat distincția dintre tetic și categoric cu privire la limba română, subliniind topica specifică a propozițiilor teticе, în care predicatul este antepus subiectului. Din punctul de vedere al lingvistului român, propoziția „*Arde casa.*” este tetică, în timp ce propoziția „*Casa arde încet.*” este categorică; propoziția „*Sosește o corabie.*” este tetică, iar propoziția „*O corabie sosește în fiecare zi la ora 3 după-masă.*” este categorică (1994, 76).

O lucrare de anvergură dedicată distincției dintre tetic și categoric cu referire la limba română, dar și la alte limbi (romance, și nu numai), a fost realizată de Miorita Ulrich (1985), discipolă a lingvistului Eugeniu Coșeriu. Miorita Ulrich abordează distincția dintre tetic și categoric în relație cu „structura enunțului” (temă – remă), subliniind faptul că propozițiile teticе sunt propoziții prin excelență rematice.

Limba română conține argumente lingvistice relevante pentru teoria lui Franz Brentano și Anton Marty privind distincția dintre tetic și categoric, argumente susținute inclusiv la nivel formal, prin structura sintactică a propozițiilor și topica acestora.

În propoziția *A venit medicul.* se exprimă o singură judecată, și anume un eveniment, fiind o propoziție tetică. În opoziție, propoziția *Medicul vine la ora 10.* conține două judecăți, mai exact se stabilește subiectul despre care se vorbește (*Medicul*) și se spune ceva despre subiectul respectiv (*vine la ora 10*), fapt pentru care, în acest caz, avem de-a face cu o propoziție categorică.

În cele ce urmează vom prezenta o serie de propoziții teticе în limba română pe care le-am grupat în două mari categorii: propoziții existențiale și propoziții evenimentțiale.

Propozițiile teticе existențiale

Propozițiile teticе existențiale sunt propozițiile în care se afirmă existența unei divinități, a unei persoane, a unui fenomen, a unui lucru, a unui obiect, la modul general. În aceste propoziții teticе, predicatul este exprimat prin verbele: *a exista* și *a fi*.

Unul dintre exemplele de propoziții existențiale oferite de Anton Marty pentru limba germană este: *Gott ist.* (Marty 1918, 272), echivalentul acestuia în limba română fiind: *Dumnezeu există.* (și cu varianta în care subiectul este postpus predicatului: *Există Dumnezeu.*); *Dumnezeu este* (rar, în vorbire).

Un alt tip de propoziții teticе existențiale este reprezentat de propozițiile care au structura următoare: verbul *a exista* + un substantiv articulat cu articol nehotărât care desemnează o persoană, ca în propozițiile: *Există o soție.*; *Există un copil.*, care sunt posibile, dar atipice și rare, cu sensul „Am o soție.”; „Am un copil.”. Această structură este utilizată, în general, în fraze mai ample, care conțin o propoziție relativă, ca în exemplul: *Există un student care a predat tema.* GALR, în prezentarea predicatului semantic (care este „componentul care asociază unei entități o proprietate”), menționează că propoziția *Există/Este un vinovat.* exprimă o proprietate și primește un

argument, mai exact un „argument-nominal căruia i se atribuie proprietatea existențială.” (GALR II, 238).

Propozițiile tetice existențiale pot avea și următoarea structură: verbul *a exista* + un substantiv articulat cu articol nehotărât care desemnează un lucru, de pildă: *Există o explicație.*; *Există un răspuns.*; *Există un tratament.*

O categorie aparte de propoziții tetice existențiale este formată de propozițiile care dețin următoarea structură: verbul *a fi* + un substantiv articulat cu articol nehotărât care desemnează o persoană, ca în propozițiile: *Este un student.*; *Este o femeie.* (ca răspunsuri la întrebarea *Cine este acolo?*).

Pentru structura propozițională menționată mai sus, menționăm că verbul *a fi* poate utilizat și la trecut, timpul perfectul compus sau imperfect, ca în exemplele următoare, care reprezintă formulele introductive ale basmelor românești: „*A fost odată un moș și o babă.*”; „*Era odată un împărat.*”.

Propozițiile tetice evenimentțiale

Propozițiile tetice evenimentțiale sunt propozițiile în care se exprimă un eveniment, un fenomen sau un fapt etc.

Există o serie numeroasă de propoziții evenimentțiale, frecvent utilizate în vorbire, construite cu verbul *a fi* impersonal + substantiv nearticulat sau adverb, în care se exprimă prezența unor fenomene climatice sau meteorologice (sau rezultate ale acestora): *E soare.*; *E ploaie.*; *E zăpadă.*; *E lapoviță.*; *E ceață.*; *E vânt.*; *E furtună.*; *E polei.*; *E noroi.*; *E curent.*; *E senin.*; *E urât.*; *E frumos.* etc.; sau, în legătură directă cu aceste fenomene, temperatura: *E frig.*; *E ger.*; *E răcoare.*; *E zăpușeală.*; *E caniculă.*; *E arșiță.*; *E secetă.*; *E cald.*; *E rece.* etc.; sau lumina, în raport sau nu cu momentul zilei: *E întuneric.*; *E lumină.*; *E umbră.* etc.

Aceeași structură se utilizează și pentru a exprima noțiuni legate de timp și trecerea acestuia, de exemplu, anotimpul: *E primăvară.*; *E vară.*; *E toamnă.*; *E iarnă.*; luna din an: *E ianuarie.*; *E decembrie.*; ziua săptămânii: *E luni.*; *E duminică.*; momentul zilei: *E ziuă.*; *E noapte.*; *E seară.*; *E dimineață.*; *E amiază.* Aceste propoziții sunt utilizate mai rar și în contexte specifice, precum: *E iarnă.* *E normal să ningă.* sau *E duminică.* *Mă odihnesc.* sau *Nu mai văd să lucrez în grădină.* *E întuneric.* *E noapte.*

Revelator este faptul că în situațiile în care propozițiile existențiale exprimă o sărbătoare, substantivul propriu care desemnează sărbătoarea apare articulat cu articol hotărât, ca în exemplele: *E Crăciunul.*; *E Paștele.*; *E Sfânta Maria* etc.

La același nivel se află și propozițiile: *E piață.*; *E târg.*; *E concert.*; *E festival.* (ultimele, ca posibile răspunsuri la întrebarea: *Ce se întâmplă aici?*, cu variantele *Are loc un festival.*; *Are loc un concert.*, în care se exprimă desfășurarea unui eveniment într-un anumit spațiu. Și în aceste situații, subiectul este postpus predicatului, iar subiectul este exprimat printr-un substantiv nearticulat, în corelație cu verbul *a fi*, și printr-un substantiv articulat cu articol nehotărât, în corelație cu locuțiunea verbală *a avea loc*.

Propozițiile tetice evenimentțiale pot fi propoziții impersonale, dacă predicatul acestora este exprimat printr-un verb impersonal. În această categorie se încadrează propozițiile în care se exprimă fenomene climatice sau meteorologice, ca ploaia, ninsoarea, tunetele, fulgerele etc.: *Plouă.*; *Picură.*; *Burnițează.*; *Tună.*; *Fulgeră.*; *Ninge.*; *Fulguie.*; *Viscolește*. După cum se poate constata, caracteristica fundamentală a acestor propoziții este aceea că nu au subiect. În acest caz, avem de-a face cu predicate exprimate prin verbe impersonale absolute și „verbe zerovalente”, adică verbe care sunt „inapte din punct de vedere sintactic de a se construi cu subiectul” (GALR II, 314).

O altă categorie de propoziții impersonale este aceea în care se utilizează verbe zerovalente la diateza reflexivă, ca în exemplele: *Se înserează.*; *Se înnoptează.*; *Se înseninează.*; *Se întunecă*. *S-a înnorat.*; *S-a luminat.*; *S-a înstelat*. etc.

În anumite cazuri, propozițiile tetice se construiesc cu verbul impersonal *a se face* (care este dinamic), pentru a exprima transformarea unei stări: *Se face zi.*; *Se face seară.*; *Se face noapte.*; *Se face frig.*; *Se face cald*. etc.

Un exemplu aparte este constituit de propozițiile tetice construite cu ajutorul verbului impersonal *a se întâmpla* + un substantiv articulat cu articol nehotărât, ca în exemplele: *S-a întâmplat o tragedie.*; *S-a întâmplat o nenorocire.*; sau hotărât, în cazul în care evenimentul în cauză era așteptat sau previzibil: *S-a întâmplat tragedia.*; *S-a întâmplat nenorocirea*.

Așa cum am precizat, în limba română există o categorie foarte amplă de propoziții tetice, care exprimă anumite evenimente, fenomene sau fapte. În general, acestea pot constitui răspunsuri la întrebările: *Ce se întâmplă?* *Ce s-a întâmplat?* Propozițiile în cauză au, în general, structura: predicat exprimat printr-un verb la timpul prezent sau la timpul perfect compus + subiect exprimat prin substantiv propriu sau substantiv comun articulat cu articol hotărât sau substantiv articulat cu articol nehotărât. Verbele care sunt utilizate în mod predilect pentru a marca realizarea unui eveniment sunt: *a veni*, *a sosi*, *a trece*, *a pleca*, *a mări*, *crește*, *a scădea*, *a înflori*, *a înverzi*, *a răsări*, *a răsar*, *a apune*, *a mucegăi*, *a cădea* etc.; sau verbe reflexive ca: *se scumpi*, *a se micșora*, *a se topi*, *a se înteți*, *a se strica*, *a se acri*, *a se rupe*, *a se sparge*, *a se usca* etc.

Propozițiile tetice de acest tip pot exprima: 1. Fenomene precum schimbarea anotimpurilor: *Vine toamna.*; *Vine primăvara.*; *A venit vara.*; *A sosit iarna.*; *A trecut vara.*; 2. Fenomene sau fapte care derivă din schimbarea anotimpurilor: *Înfloresc florile.*; *Înverzesc copacii.*; *Se usucă frunzele.*; *A răsărit iarba.*; *Au înflorit pomii.*; *S-au uscat frunzele.*; 3. Fenomene ale naturii cauzate de mișcările Pământului etc.: *Răsare soarele.*; *A răsărit soarele.*; *A apus soarele.*; *Răsare luna.*; *Apune luna.*; *Mijesc zorile.* (sau, cu o altă structură, *Mijește de ziuă.*); 4. Fenomene meteorologice etc.: *Vine ploaia.*; *Vine frigul.*; *Bate vântul.*; *Cade grindina.*; *Vine furtuna.*; *A venit frigul.*; *Se topește zăpada.*; *Se întetește vântul.*; 5. Fapte care indică transformarea lucrurilor, sub influența timpului: *S-a stricat mâncarea.*; *A mucegăit pâinea.*; *S-a acrit laptele.*; 6. Evenimente fundamentale din viața unei persoane, ca nașterea: *A născut Daniela.*, sau moartea: *A murit vecinul.*; 7. Sărbători religioase etc.: Crăciunul: *A venit Crăciunul.*;

Paștele: *A venit Paștele.*; 8. Evenimente legate de venirea unei persoane sau plecarea unei persoane etc.: *A venit Adi.*; *A plecat Dan.*; *A fugit Nadia!* (enunț utilizat în contextul fugii Nadiei Comăneci din România în anul 1989); sau (dacă persoana nu este cunoscută, cu substantivul articulat cu articol nehotărât) *Vine un om.*; *Trece un copil.*; 9. Evenimente legate de anumite servicii, de exemplu: sosirea unei comenzi, a unui pachet prin curier, poștă etc.: *Vine curierul.*; *Vine poștașul.*; *A venit curierul.*; *A venit poștașul.*; *A venit comanda.*; *A venit mâncarea.*; *A venit pizza.*; 10. Evenimente legate de servicii, ca circulația mijloacelor de transport: *Vine autobuzul.*; *Vine trenul.*; *Sosește tramvaiul.*; *A venit autobuzul.*; *A venit trenul.*; *A sosit tramvaiul.*; 11. Fapte care se produc într-o anumită situație și care modifică o anumită stare: *A căzut capacul.*; *S-a spart geamul.*; *S-a rupt umbrela.*; *S-a stricat televizorul.*; *A fiert ciorba.*; *S-a ars mâncarea.*; *S-a copt prăjitura.*; 12. Fenomene economice: *Au mărit prețurile.*; *Au crescut taxele.*; *Au scăzut prețurile.*; *S-au scumpit alimentele.*; 13. Alte fapte nespecifice: *A furat lupul oaia.*; *A furat vulpea găina.*; 14. Invația unui popor de către un alt popor: „*Vin tătarii.*”; „*Vin cazacii.*” (Ulrich 1985); *Vin turcii.*

Există și alte categorii de propoziții existențiale, cum ar fi enunțurile „alocutiv-exclamative”: *Hoții! Apele!*, în care predicatul absent este recuperat din situația de comunicare” (GALR II, 252), enunțurile nominale existențiale: *Ploaie, vânt, frig.*, în care „absența predicatului este recuperată contextual, din trăsături generale ale textului/ale fragmentului de text” (GALR II, 252) sau enunțuri de genul: „*Începe a burnița.*; *Se pune pe viscolit.*; *Se oprește din nins.*” (GALR II, 259).

Distincția dintre tetic și categoric în didactica limbii române ca limbă străină

Considerăm că propozițiile tetice reprezintă o temă fundamentală în domeniul învățării limbii române ca limbă străină, dat fiind faptul că acestea dețin mărci evidente inclusiv la nivel formal, care le diferențiază de propozițiile categorice.

Cele mai dificile aspecte ale predării și învățării propozițiilor tetice în didactica limbii române ca limbă străină sunt constituite de topică și de nearticularea sau articularea substantivului cu funcție de subiect.

Topica reprezintă un subiect vulnerabil, în general, în domeniul predării/învățării unei limbi ca limbă străină, în special în limbile în care topica este variabilă. În cazul propozițiilor tetice, la modul general subiectul este postpus predicatului, ceea ce contravine regulii generale din limba română, conform căreia subiectul ocupă poziția inițială în cadrul unui enunț.

Este un loc comun faptul că utilizarea substantivului la o formă nearticulată sau articulată cu articol nehotărât sau articol hotărât reprezintă una dintre cele mai dificile probleme din domeniul didacticii limbii române ca limbă străină. Propozițiile tetice din limba română amplifică acest fenomen, dat fiind că subiectul acestora poate fi exprimat deopotrivă prin substantive nearticulate, substantive articulate cu articol nehotărât sau substantive articulate cu articol hotărât. Reținem, în acest sens, următoarele structuri de bază: 1. Predicat exprimat prin verbul *a exista* + subiect exprimat prin substantiv

articulat cu articol nehotărât, ca în exemplul: *Există o explicație.*; 2. Predicat exprimat prin verbul *a fi* + subiect exprimat prin substantiv articulat cu articol nehotărât, de pildă: *Este un student.*; 3. Predicat exprimat prin verbul impersonal *a fi* + subiect exprimat prin substantiv nearticulat: *E ianuarie.*; *E luni.*; *E primăvară.*; *E ceață.*; *E lumină* etc.; 4. Predicat exprimat prin verbul impersonal *a se face* + subiect exprimat prin substantiv nearticulat: *Se face zi.*; 5. Predicat exprimat prin verbul impersonal *a se întâmpla* + subiect exprimat prin substantiv articulat cu articol nehotărât sau hotărât: *S-a întâmplat o tragedie.*; *S-a întâmplat tragedia.*; 6. Predicat exprimat printr-un verb tranzitiv sau intransitiv, personal sau impersonal + subiect exprimat prin substantiv articulat cu articol hotărât: *A furat lupul oaia.*; *A venit poștașul.*; *S-a stricat mâncarea.*; 7. Predicat exprimat printr-un verb + subiect exprimat prin substantiv articulat cu articol nehotărât: *Vine un om.*; *Trece un copil.*

Concluzii

Distincția dintre tetic și categoric reprezintă un subiect fundamental pentru discipline precum filozofia, logica, psihologia, lingvistica etc. În domeniul lingvisticii, această distincție angrenează opoziția dintre două tipuri de propoziții, propozițiile teticе și propozițiile categorice.

Cu privire specială la limba română, distincția dintre tetic și categoric devine cu atât mai relevantă cu cât propozițiile teticе au o structură aparte și o topică diferită de propozițiile categorice. În această lucrare, am realizat doar o descriere sumară și o ilustrare a fenomenului tetic, prin două categorii de bază, propozițiile existențiale și așa-zisele propoziții evenimentțiale.

Distincția dintre tetic și categoric este foarte importantă și în didactica limbii române ca limbă străină, prin topica specifică a propozițiilor teticе și prin aspectele legate de articularea substantivului care îndeplinește funcția de subiect.

Considerăm legitimă și abordarea propozițiilor teticе utilizate în literatură, pentru o mai bună înțelegere și o nuanțare hermeneutică a fenomenului tetic.

Referințe bibliografice

- Abraham, Werner, Leiss, Elisabeth & Fujinawa, Yasuhiro (eds.). 2020. *Thetics and Categoryals*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Belligh, Thomas, Crocco, Claudia. 2022. *Theticity and Sentence-Focus in Italian: Grammatically Encoded Categories or Categories of Language Use?*, in „Linguistics”, vol. 60, no. 4, p. 1241-1293.
- Brentano, Franz. 1973. *Psychology from an Empirical Standpoint*. Edited by Linda L. McAlister. Translated by Antos C. Rancurello, D. B. Terrell and Linda L. McAlister. New York: Humanities Press.
<https://archive.org/details/internationalibraryofphilosophyfranzbrentanopsychologyfromanempiricalstandpointroutledge1995/page/n17/mode/2up>.
- Coseriu, Eugenio. 1975. *Sprachtheorie und allgemeine Sprachwissenschaft. 5 Studien*. Munich: Wilhelm Fink Verlag.
- Coseriu, Eugenio. 1987. *Formen und Funktionen. Studien zur Grammatik*. Tübingen: Max Niemeyer.

- Coșeriu, Eugeniu. 1994. *Principii de sintaxă funcțională*, în *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*. Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, p. 75-76.
- Coșeriu, Eugeniu. 2013. *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*. Traducere de Eugen Munteanu și Ana Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Haberland, Hartmut. 2006. *Thetic-Categorical Distinction*, in Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd edition, vol. 12, p. 676-677.
- Huemer, Wolfgang. 2019. *Franz Brentano*, in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Disponibil online la <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/brentano/>.
- *** 2005. *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*. București: Editura Academiei Române.
- *** 2005. *Gramatica limbii române. II. Enunțul*. București: Editura Academiei Române.
- Kuroda, Sige-Yuki. 1972. *The Categorical and the Thetic judgment. Evidence from Japanese Syntax*, in „Foundations of Language”, Vol. 9, No. 2, p. 153-185.
- Martin, Wayne M. 2010. *Fichte's Logical Legacy: Thetic Judgment from the Wissenschaftslehre to Brentano*, in Violetta L. Waibel, Daniel Breazeale & Tom Rockmore (eds.), *Fichte and the Phenomenological Tradition*, Berlin, New York: De Gruyter, p. 379-406. Disponibilă online la https://www.researchgate.net/publication/240618578_Fichte's_Logical_Legacy_Thetic_Judgment_from_the_Wissenschaftslehre_to_Brentano.
- Marty, Anton. 1918. *Gesammelte Schriften*. Halle: Max Niemeyer. Disponibilă online la <https://archive.org/details/p1gesammelteschr02martuoft/mode/2up>.
- Marty, Anton. 2011. *Deskriptive Psychologie*. Würzburg: Königshausen and Neumann.
- Nagaya, Naonori. 2019. *The Thetic/Categorical Distinction in Tagalog Revisited: A Contrastive Perspective*, in „Genko Kenkyu”, 156, p. 47-66.
- Rollinger, Robin, Janousek, Hyněk. 2019. *Anton Marty*, in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Edward N. Zalta (ed.). Disponibil online la <https://plato.stanford.edu/archives/fall2019/entries/marty/>.
- Sasse, Hans-Jürgen. 1987. *The Thetic/Categorical Distinction Revisited*, in „Linguistics”, 25, p. 511-580.
- Ulrich, Miorita. 1985. *Thetisch und Kategorisch: Funktionen der Anordnung von Satzkonstituenten: Am Beispiel des Rumänischen und anderer Sprachen*. Tübingen: Narr.
- Willems, Klaas. 2016. *The Universality of Categories and Meaning: A Coserian Perspective*, in „Acta Linguistica Hafniensa”, 48 (1), p. 110-133.